

წინასწარი პატიმრობა

რისკფაქტორებთან გამკლავება წამებისა და არასათანადო მოპყრობის პრევენციისთვის

„ხანგრძლივი პატიმრობა ხელს უწყობს ციხეების გადატვირთულობას და ამწეავებს პირობებთან დაკავშირებულ, თუ დაკავებულებსა და თანამშრომლებს შორის ურთიერთობაში უკვე არსებულ პრობლემებს; ის ასევე ტვირთად აწევს სასამართლოებს... არასათანადო მოპყრობის პრევენციის თვალსაზრისით, იგი სერიოზულ შემწვანებას იწვევს ისეთი სისტემებისთვის, სადაც გადაძაბვის ნიშნები უკვე შეინიშნება.“

(გაერო-ს წამების პრევენციის ქვეკომიტეტი)¹

1. განმარტება და კონტექსტი

წინასწარ პატიმრობაში პირის დაკავება ხდება სისხლის სამართლებრივი გამოძიების მიმდინარეობისას და სასამართლო პროცესის მოლოდინში. წინასწარი პატიმრობა არ არის სანქცია, არამედ იგი სისხლის სამართლის საპროცესო უზრუნველყოფის ღონისძიებას წარმოადგენს.

სასამართლო პროცესის დამთავრებას გისოსებს მიღმა ყოველდღიურად, დაახლოებით, 3.2 მილიონი ადამიანი ელოდება. ეს კი მსოფლიო ციხის საერთო კონტიგენტის თითქმის 30%-ია. ზოგ ქვეყანაში, წინასწარ პატიმრობაში მყოფი პირები ციხის კონტიგენტის უმეტესობას, წარმოადგენენ. ზოგ დაწესებულებაში მათი რაოდენობა პატიმართა მთლიანი რაოდენობის 90%-საც აღწევს.² ბრალის დამტკიცებამდე მათ მიმართ სამართლებრივად უდანაშაულობის პრეზუმფცია მოქმედებს, თუმცა შეიძლება, იმაზე უარეს პირობებში იმყოფებოდნენ, ვიდრე მსჯავრდებული ადამიანები, ზოგჯერ წლების მანძილზე.

პატიმრობა სამართლიანი სასამართლოს შესაძლებლობას და უდანაშაულობის პრეზუმფციას აკნინებს. იგი წამებითა და არასათანადო მოპყრობით იძულებული აღიარების ან ჩვენების რისკს ზრდის და „ექვიტანის დაცვის შესაძლებლობას ამცირებს, განსაკუთრებით თუ პატიმარს მძიმე მატერიალური მდგომარეობა აქვს და არ შეუძლია, აიყვანოს ადვოკატი ან მოიპოვოს მტკიცებულება საკუთარი თავის სასარგებლოდ.“³

ზედამხედველებისა და ასევე სხვა პატიმრების მხრიდან ზოგადად ძალადობის რისკის არსებობის პარალელურად, პატიმრობის მაღალი მაჩვენებელი ციხეში ხშირად იწვევს გადატვირთულობას, ამძიმებს პატიმრობის პირობებს და

ზრდის წამებისა და არასათანადო მოპყრობის რისკს.⁴

2. ძირითადი სტანდარტები

წინასწარი პატიმრობა, მისი სიმძიმისა და ხშირად შეუქცევადი უარყოფითი შედეგების გამო, საერთაშორისო სტანდარტების მოთხოვნით, უნდა გამოიყენებოდეს არა როგორც წესი, არამედ – როგორც გამონაკლისი.

წინასწარი პატიმრობა ლეგიტიმურია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ არსებობს გონივრული ეჭვი, რომ პირმა დანაშაული ჩაიდინა, ასევე იმ შემთხვევაში, როდესაც დაკავება აუცილებელი და თანაზომიერია პირის მიმალვის, მის მიერ დანაშაულის ხელახლა ჩადენის, ან მართლმსაჯულებისათვის ხელის შეშლის თავიდან ასაცილებლად საპროცესო წარმოების დროს.. ეს კი ნიშნავს, რომ პატიმრობა არალეგიტიმურია იმ შემთხვევებში, როცა ზემოთ აღნიშნული მიზნების მიღწევა სხვა, ნაკლებ ინტრუზიული ზომებით შეიძლება. ალტერნატიული ღონისძიებებია: გირაო, სამგზავრო დოკუმენტების ჩამორთმევა, მოთხოვნისთანავე სასამართლოში გამოცხადების ვალდებულება, მოწმებისათვის ხელის შეშლის აკრძალვა, პოლიციაში ან სხვა უწყებაში პერიოდული გამოცხადება, ელექტრონული მონიტორინგი, ან ქვევის შეზღუდვა.

როგორც „გაეროს მინიმალური სტანდარტული წესები არასაპატიმრო ღონისძიებების შესახებ“ („ტოკიოს წესები“), ასევე „გაეროს წესები ქალ პატიმრებთან მოპყრობისა და მსჯავრდებული ქალების მიმართ არასაპატიმრო ღონისძიებების შესახებ“ („ბანგკოკის წესები“) მოუწოდებს სისხლის სამართლის სისტემებს, პატიმრობის ჭარბი გამოყენების თავიდან აცილების მიზნით უზრუნველყონ არასაპატიმრო ღონისძიებების ფართო სპექტრის დანერგვა. თუმცა, საერთაშორისო⁵ და

1 გაეროს წამების პრევენციის ქვეკომიტეტი (SPT), ანგარიში ბენინის შესახებ, 11 მარტი, 2011, CAT/OP/BEN/1, პუნქტი 158.
2 გაეროს ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისიის ანგარიში, გადაჭარბებული პატიმრობისა და ციხეების გადატვირთულობის შედეგები ადამიანის უფლებათა დაცვის ჭრილში, 10 აგვისტო 2015, A/HRC/30/19, მითითებით CAT/C/TGO/CO/2, პუნქტი 12, www.ohchr.org/Documents/Issues/RuleOfLaw/Overincarceration/OSJI.pdf და A/HRC/25/71, პუნქტი 33.
3 გაეროს წამების პრევენციის ქვეკომიტეტი (SPT), ანგარიში პარაგვაის შესახებ, 7 ივნისი, 2010, CAT/OP/PRY/1, პუნქტი 64.
4 გაეროს ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისიის ანგარიში, გადაჭარბებული პატიმრობისა და ციხეების გადატვირთულობის შედეგები ადამიანის უფლებათა დაცვის ჭრილში, 10 აგვისტო 2015, A/HRC/30/19.
5 იხილეთ გაეროს გაეროს წამების ადვოკატის ქვეკომიტეტი, ანგარიში ბრაზილიის შესახებ, 5 ივლისი, 2012წ, CAT/OP/BRA/1, პუნქტი 96; გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტი, ანგოლის შესახებ ანგარიშის დასკვნითი დებულებები, 29 აპრილი, 2013, CCPR/C/AGO/CO/1, პუნქტი 19; წამების შესახებ გაეროს სპეციალური მომხსენებელი, მისია განაში, 5 მარტი, 2014, A/HRC/25/60/Add.1, პუნქტი 84; და გაეროს წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი, კონვენციის მე-19 მუხლის შესაბამისად, წევრი ქვეყნების მიერ წარდგენილ ანგარიშებში წამოყენებული

რეგიონული⁶ ორგანიზაციების მიერ გამოვლინდა ალტერნატიული ღონისძიებების არარსებობა და მათ გამოყენებაში არსებული ხარვეზები, რაც თავის მხრივ, მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს გადაჭარბებულ პატიმრობასა და ციხეების გადატვირთულობას.⁷

დაკავებისა და პატიმრობის შესახებ არსებული რიგი სტანდარტებისა, თავის მხრივ, წარმოადგენს სამართლებრივი დაცვის გარანტს და ამავედროულად იცავს დაკავებულსა და პატიმრობაში მყოფ პირს წამების და სხვა არასათანადო მოპყრობისაგან. მათ შორისაა: დაცვა თვითნებური დაპატიმრებისგან; დაუყოვნებელი ინფორმირება დაკავებისა და პატიმრობის საფუძვლების შესახებ; დაკავების დაუყოვნებელი რეგისტრაცია, საფუძვლების შესახებ ზუსტი ინფორმაციის მითითებით; ძალოვანი პირებისა და დაკავების ადგილის იდენტიფიცირება; მოსამართლისადმი დროული წვდომა; ჰაბეს კორპუსი; სასამართლო პროცესი დაყოვნების გარეშე; უდანაშაულობის პრეზუმფცია; წინასწარ პატიმრობაში მყოფი პირების მსჯავრდებული პატიმრებისგან განცალკევება; პატიმრობის ლეგიტიმურობის სისტემატიური გადახედვა; გარე სამყაროსთან კონტაქტი, მათ შორის, დამოუკიდებელი ექიმების ხელმისაწვდომობა და ოჯახური ვიზიტები/პაემნები.

ძირითადი ლიტერატურა

- საერთაშორისო პაქტი სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა შესახებ (1966 წ.), მუხლები 9 და 14;
- ნებისმიერი ფორმით დაკავებულ ან დაპატიმრებულ პირთა დაცვის პრინციპები (1988 წ.);
- სისხლის სამართლის სისტემებში იურიდიული დახმარების ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფის პრინციპები და სახელმძღვანელო მითითებები (2012 წ.);
- გაეროს სტანდარტული მინიმალური წესები არასაპატიმრო სასჯელების შესახებ („ტოკიოს წესები“)(1990 წ.);
- გაეროს განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები პატიმართა მოპყრობის შესახებ (1955 წ.) – სექცია C – დაკავებული ან სასამართლოს მომლოდინე პატიმრები, წესები 111-120;⁸
- გაეროს ძირითადი პრინციპები ადვოკატთა როლის შესახებ (1990 წ.);
- გაეროს წესები ქალ პატიმრებთან მოპყრობისა და მსჯავრდებულ ქალთა არასაპატიმრო ღონისძიებების შესახებ („ბანგკოკის წესები“) (2010 წ.), წესი 57;
- გაეროს საერთაშორისო კონვენცია იძულებით გაუჩინარებისგან ყველა პირის დაცვის შესახებ (რეგისტრაცია/ დოკუმენტაცია) (2007 წ.);
- ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, მე-5 და მე-6 წესები;
- ადამიანის უფლებათა ამერიკული კონვენცია, მე-7 და

- მე-8 წესები;
- თავისუფლებათა დაცვით პირთა დაცვის პრინციპები და საუკეთესო პრაქტიკა ამერიკის კონტინენტზე;
- ადამიანის სახალხო უფლებათა აფრიკული ქარტია („ბანჯულის ქარტია“), მე-6 და მე-7 მუხლები;
- ადამიანის და ხალხთა უფლებების აფრიკის კომიტეტი, სახელმძღვანელო წინასწარი პატიმრობის შეფარდების შესახებ⁹

3. რისკის ტიპები და სიტუაციები

3.1. დაკავების დროს არსებული არასაკმარისი გარანტიები

წამებისა და არასათანადო მოპყრობის თვალსაზრისით სიტუაცია დაკავების მომენტში განსაკუთრებით სახიფათოა, ვინაიდან სამართალდამცავებმა შესაძლოა, დაკავების დასაბუთების მიზნით იძულებით მოიპოვონ ჩვენება ან აღიარება, დაკავებულის მიერ სამართლებრივი წარმომადგენლის მოძიებამდე.

წამების შემთხვევების უმეტესობა ხდება პოლიციის მიერ დაკავებისას, დაკავებულის სასამართლოს წინაშე წარდგომამდე. ბევრ იურისდიქციაში ეს რისკი იზრდება გრძელვადიანი დაკავებისას, როცა დაკავებული შესაძლოა, იმყოფებოდეს პოლიციაში, მოსამართლის წინაშე წარდგომის გარეშე, ასევე იმ დებულებების გამო, რომლებიც კრძალავს ადვოკატთან წვდომას დაკავების პირველი დღის (დღეების) განმავლობაში.

ყაზახეთი: დაკავების მომენტში

2012 წლის მარტში, ყაზახეთის საკონსტიტუციო საბჭოს უნდა მიეღო გადაწყვეტილება კონსტიტუციის მე-16 (2) მუხლის ინტერპრეტირების შესახებ, რომლის თანახმად, პირის პატიმრობაში ყოფნა შესაძლებელია მოსამართლის წინაშე წარდგინებამდე 72 საათის განმავლობაში. გაჟღერდა სხვადასხვა მოსაზრებები იმის შესახებ, თუ როდიდან უნდა მოხდეს დროის ათვლა. დომინირებდა ინტერპრეტაცია, რომლის თანახმად, დროის ათვლა ეჭვმიტანილის წინასწარი დაკავების ცენტრში მიყვანის ან მისი რეგისტრაციის წუთიდან უნდა დაიწყოს. თუმცა, ეს ნიშნავს, რომ ორგანოებს ექნებათ მანიპულირების შესაძლებლობა - განსაზღვრონ გარანტიებზე წვდომა დაკავებულის დაგვიანებული გადაცემის ან დაგვიანებული რეგისტრაციის მეშვეობით, რაც, თავის მხრივ, ემუქრება მათ უსაფრთხოებას. ორგანიზაცია „ციხის საერთაშორისო რეფორმის“ ცენტრალური აზიის რეგიონული ოფისის და სხვა ორგანიზაციების მიერ წარდგენილ რეკომენდაციებზე დაყრდნობით, საკონსტიტუციო საბჭომ დაადგინა¹⁰, რომ „დაკავება“ აღნიშნავს პირის სამართალდამცავთა მიერ შეპყრობის მომენტს.¹¹

საკითხები, 20 January 2011, CAT/C/KHM/CO/2, პუნქტი 19.
 6 იხილეთ წამების პრევენციის ევროპული კომიტეტი, ვიზიტი სლოვაკეთის რესპუბლიკაში 2013 წლის 24 სექტემბრიდან 3 ოქტომბრამდე, 25 ნოემბერი, 2014წ, CPT/Inf (2014) 29, პუნქტი 33.
 7 იხილეთ გაეროს ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისიის ანგარიში, გადაჭარბებული პატიმრობისა და ციხეების გადატვირთულობის შედეგები ადამიანის უფლებათა დაცვის ჭრილში, 10 აგვისტო 2015, A/HRC/30/19, პუნქტი 39.
 8 გაეროს „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები პატიმართა მოპყრობის შესახებ“ („ნელსონ მანდელას წესები“), დამტკიცებულია გაეროს გენერალური ასამბლეის მიერ 2015 წლის 17 დეკემბერს რეზოლუცია A/RES/70/175
 9 სახელმძღვანელო პრინციპები დაკავების, პოლიციაში პატიმრობისა და წინასწარი პატიმრობის პირობების შესახებ აფრიკაში, მიღებულია აფრიკის ადამიანისა და ხალხთა უფლებების კომიტეტის მიერ 55-ე რიგითი შეხვედრის დროს ლუანდაში, ანგოლა, 28 აპრილი-12 მაისი, 2014 წელი. http://www.achpr.org/files/special-mechanisms/prisons-and-conditions-of-detention/guidelines_arrest_police_custody_detention.pdf <ხელმისაწვდომია 2015 წლის 3 დეკემბერს>.
 10 იხილეთ ყაზახეთის საკონსტიტუციო საბჭოს გადაწყვეტილება, 13 აპრილი, 2012წ. #2. სრული ტექსტი (რუსულ ენაზე) ხელმისაწვდომია: <http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll/CODICES/precis/eng/asi/kaz/kaz-2012-3-001?f=templates&fn=document-frame.htm#3.0> <ხელმისაწვდომია 2015 წლის 17 ნოემბერს>
 11 იხილეთ ნებისმიერი ფორმით დაკავებული ან დაპატიმრებული პირების დაცვის შესახებ პრინციპები, ვადების გამოყენება, ლიტ.(ა), მიღებულია გენერალური ასამბლეის 1988 წლის 9 დეკემბრის რეზოლუციით 43/173.

დაკავებულისთვის გასაგებ ენაზე ბრალდების ხასიათისა და საფუძვლის შესახებ ინფორმაციის ნაკლებობა მომავალში ამცირებს შანსს, მან გაუძლოს ზეწოლასა და იძულებას და ზრდის დუმბილის უფლების დარღვევის რისკს. საერთაშორისო სტანდარტების მოთხოვნით, ნებისმიერ დაკავებულს აუცილებელია, დაკავების მომენტში მიეწოდოს ინფორმაცია დაკავების მიზეზის შესახებ და დაუყოვნებლივ ეცნობოს მის წინაშე წაყენებული ნებისმიერი ბრალდების შესახებ.¹² ასევე მნიშვნელოვანი გარანტიაა ინფორმაციის ოჯახისა და სამართლებრივი წარმომადგენლისთვის მიწოდების შესაძლებლობაც. განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები ადგენს, რომ ნებისმიერ პატიმარს „აქვს უფლება და უნდა მიეცეს შესაძლებლობა და საშუალება, დაუყოვნებლივ შეატყობინოს ოჯახს ან ნებისმიერ სხვა საკონტაქტო პირს, დაპატიმრების შესახებ“, ასევე სხვა დაწესებულებაში გადაყვანის, რაიმე სერიოზული დაავადების ან დაშავების შესახებ.¹³

რა შეიძლება მონიტორინგის ორგანოებმა შეამოწმონ?

- როგორ ხდება დაკავების შესახებ სასამართლოსთვის შეტყობინება?
- როგორ არის განმარტებული დაკავების მომენტი კანონში და როგორ ხდება მისი ინტერპრეტირება პრაქტიკაში?
- დროის რა ლიმიტია კანონით განსაზღვრული დაკავებულის მოსამართლის წინაშე წარსადგენად? როგორ ხდება ამ დროის ათვლა?
- პრაქტიკა თუ შეესაბამება კანონის მოთხოვნებს?
- როდის და როგორ ხდება დაკავებულების ინფორმირება მათ მიმართ წაყენებული ბრალის ხასიათისა და საფუძვლის, ასევე დუმბილის უფლების შესახებ? აქვთ მათ უფლება და შესაძლებლობა, შეატყობინონ ოჯახს ან სამართლებრივ წარმომადგენელს?
- დროის რა პერიოდის განმავლობაში შეიძლება დაკავებულის გაჩერება პოლიციის განყოფილებაში?
- შესაძლებელია თუ არა დაკითხვის განხორციელება კანონიერი წარმომადგენლის დაუსწრებლად?
- მონიტორინგის და წამებისა და არასათანადო მოპყრობის პრევენციის მიზნით, მიმდინარეობს თუ არა დაკითხვის აუდიო-ვიდეო ჩაწერა?¹⁴
- სამედიცინო შემოწმება ტარდება თუ არა რეგულარულად, განსაკუთრებით კი, დაკავების და პოლიციის განყოფილებაში ან დაწესებულებაში დაკითხვის შემდეგ დროებითი მოთავსების იზოლატორში მიღებისთანავე?
- ითვალისწინებს კანონი წამების ან არასათანადო მოპყრობის გზით მოპოვებული მტკიცებულების ბათილობას? როგორ ხდება სასამართლოს მიერ ასეთი საქმეების პრაქტიკაში განხილვა?

3.2. სისტემური ფაქტორები სამართალდამცავ ორგანოებში

კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის მეთოდოლოგიის ან დანაშაულის გამოძიების ტექნიკის სწავლების ნაკლებობა ზრდის სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენელთან მხრიდან, გამოძიების აღიარებით დახურვის მიზნით, წამებისა და არასათანადო მოპყრობის რისკს.

ამავდროულად, საგამომიებო ორგანოები/პოლიცია ხშირად არის სერიოზული წნეხის ქვეშ – „მიაღწიოს შედეგებს“ და შესაძლოა, სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენელთა შეფასების სისტემა ოფიცრების მხრიდან გამოძიების არაკანონიერი მეთოდების გამოყენებისთვის წამახალისებელი ფაქტორი აღმოჩნდეს, თუკი ისინი ყურადღებას მხოლოდ „გახსნილი“ დანაშაულების რაოდენობას მიაქცევენ.

„მართლმსაჯულების სისტემის ადმინისტრირების კიდევ ერთი გაუმართაობა, რომელიც საზიანოა ადამიანის უფლებებისთვის, არის ის, რომ ხდება ზეწოლა პოლიციაზე, „გახსნან საქმეები“ სხვა საშუალებებით, ვიდრე გულდასმით და ობიექტურად გამოძიების წარმოება – ეს ცდუნება კიდევ უფრო იზრდება შემდგომში, როდესაც ინდივიდუალურ პოლიციელთა წარმატებლობა იზომება მხოლოდ მათ მიერ „გახსნილი“ საქმეთა რაოდენობით. იმის საპირისპიროდ, რისიც ბევრს სჯერა, ჩემი შეფასებით, პრობლემატურია არა „პოლიტიკური“ წამება, არამედ ეწ. „ჩვეულებრივი“ ეჭმიტანილებისგან აღიარებების ყოველდღიური გამოძლვა.“ (წამების საკითხებზე გაეროს სპეციალური მომხსენებელი)¹⁵

პოლიციელთა მუშაობის შეფასების კრიტერიუმების გადახედვით, ასევე გამოძიების ტექნიკის გაუმჯობესებით შესაძლებელია შემცირდეს უფლებადარღვევათა შემთხვევები, რადგან შეიზღუდება ის მოტივი, რომელიც სამართალდამცავებს წამებისა და არასათანადო მოპყრობის უპირატესი გამოყენებისკენ უბიძგებს.

რა შეიძლება მონიტორინგის ორგანოებმა შეამოწმონ?

- დაკითხვის გარდა, რა კრიმინალისტიკური საგამომიებო მეთოდებია სამართალდამცავთათვის ხელმისაწვდომი?
- არიან თუ არა სამართალდამცავები სათანადოდ მომზადებულები საგამომიებო ტექნიკაში?
- განაჩენების რა პროცენტია გამოტანილი აღიარების საფუძველზე?
- რა სისტემით და კრიტერიუმებით ხდება სამართალდამცავთა მუშაობის შეფასება? იგი მხოლოდ სამართლებრივ დევნაზე გადაცემული საქმეების რაოდენობით იზომება?

3.3. წინასწარი პატიმრობის გადაჭარბებული გამოყენება და ხანგრძლივობა

ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებული სხვა

12 პრინციპი 10, ნებისმიერი ფორმით დაკავებულ ან დაპატიმრებულ პირთა დაცვის პრინციპები; „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები“, წესი 119 (1).
 13 „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები“, წესი 68.
 14 იხილეთ PRI/APT, ფაქტების ფურცელი „ვიდეოადაღება პოლიციაში პატიმრობისას“, დაკავების მონიტორინგის ინსტრუმენტი, მეორე გამოცემა, 2015.
 15 მანფრედ ნოვაკის, წამების საკითხებზე სპეციალური მომხსენებლის განცხადება, დანაშაულის პრევენციისა და სისხლის სამართლის კომიტეტის მე-18 სესია, 24 აპრილი, 2009, ვენა. ხელმისაწვდომია: www.unodc.org/unodc/en/frontpage/un-human-rights-rapporteur-denounces-torture.html <ხელმისაწვდომია 30 სექტემბერს, 2013>

პრობლემების გარდა, ბევრ ქვეყანაში პატიმრობის გადაჭარბებულად და ხანგრძლივად გამოყენება ხელს უწყობს გადატვირთულობას, რაც, თავის მხრივ, ხშირად იწვევს იმას, რომ პატიმრობის პირობები წამებასა და არასათანადო მოპყრობას უტოლდება.¹⁶

„ქვევომიტეტი კვლავ შემფოთებულია იმ უმოქმედობით, რაც ახლავს პატიმრობის გახანგრძლივებული ვადით ინტენსიურად გამოყენების პრაქტიკით და ამით გამოწვეული ქრონიკული გადატვირთულობის და მასთან დაკავშირებული პრობლემების გამო. (...) ნაცვლად იმისა, რომ დაელოდონ ქვევომიტეტის მისვლას და მათგან ბუნებრივ რეკომენდაციას, რომ წინასწარი პატიმრობა უნდა გამოიყენებოდეს, როგორც უკანასკნელი ზომა და მხოლოდ ყველაზე სერიოზული დანაშაულების დროს, ან ისეთი სერიოზული რისკების არსებობისას, რომელთა თავიდან აცილება მხოლოდ წინასწარი პატიმრობით არის შესაძლებელი, მონაწილე-სახელმწიფოებს არავინ უკრძალავთ, რომ დაიწყონ ამ სტრატეგიის დაუყოვნებლივ განხორციელება და ამით წამების პრევენციის ვალდებულების შესრულება.“ (SPT)¹⁷

რა შეიძლება შეამოწმონ მონიტორინგის ორგანოებმა?

- როგორია ციხეში მყოფ ბრალდებულთა და მსჯავრდებულთა თანაფარდობა ქვეყანაში?
- ეროვნული კანონმდებლობა ითვალისწინებს თუ არა პატიმრობის, როგორც უკიდურესი ღონისძიების გამოყენებას? როგორია მისი გამოყენება პრაქტიკაში?
- წინასწარი პატიმრობის რა არასაპატიმრო ალტერნატივებს ითვალისწინებს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა?
- გადაწყვეტილებებში მითითებულია თუ არა პატიმრობის გამოყენების აუცილებლობასა და თანაზომიერებაზე, თუ ისინი შაბლონურია და ეფუძნება სტანდარტულ ტექსტს?
- მოეთხოვებათ თუ არა პროკურორებს/ მოსამართლეებს/მაგისტრატ მოსამართლეებს, არასაპატიმრო აღკვეთის ღონისძიება განიხილონ როგორც უპირატესი ზომა?
- სავალდებულოა თუ არა აღკვეთი ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენება გარკვეული სახის დანაშაულებისთვის?
- რომელი დანაშაულებისთვის არის გირაო გამოსაყენებელი, თუ საერთოდ არსებობს ასეთი წესი?
რა ოფიციალური მოთხოვნები/პროცედურები საჭირო გირაოს გამოყენებაზე შუამდგომლობისთვის?
- გირაოს გამოყენებაზე რამდენი შუამდგომლობის (პროცენტული მაჩვენებელი) დაკმაყოფილება ხდება პატიმრობის შეფარდებულთან მიმართებით?
- ხდება თუ არა გირაოს გამოყენების შუამდგომლობის შესახებ უარყოფითი გადაწყვეტილების დასაბუთება

და ხელმისაწვდომია თუ არა სამართლებრივი დაცვის საშუალება?

- პატიმრობის განხილვა რეგულარულად ხდება? ვის მიერ? საფუძვლიანად განიხილება თუ არა აუცილებლობისა და პროპორციულობის პრინციპები?
- რამდენი მოსამართლეა პატიმრობის განხილვაზე პასუხისმგებელი, რესურსის თვალსაზრისით რა შესაძლებლობები აქვთ მათ და რამდენად არიან ამ საკითხში მომზადებულები?
- ხელმისაწვდომია თუ არა მონაცემები დაკავებიდან საბრალდებო დასკვნამდე, სასამართლო განხილვის დაწყებიდან განაჩენამდე პერიოდის ხანგრძლივობის შესახებ?
- წინასწარი პატიმრობის მაქსიმალური ვადა გათვალისწინებულია თუ არა კანონით და (როგორ) ხდება მისი პრაქტიკაში აღსრულება?
- არსებობს თუ არა გასაჩივრების საშუალება, თუ დაირღვა სასამართლოს წინაშე დროულად წარდგენის უფლება? რა შედეგები მოჰყვება ასეთი საჩივრის დაკმაყოფილებას?
- პატიმრობის პერიოდი ითვლება თუ არა შემდგომში შეფარდებული თავისუფლების აღკვეთის ვადაში?
- არსებობს თუ არა მონაცემები პროცენტულ მაჩვენებლებში გამამართლებელი განაჩენების თაობაზე, როცა გამოყენებული იყო აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობა, ასევე იმ შემთხვევებში, როდესაც არასაპატიმრო აღკვეთის ღონისძიებები იქნა გამოყენებული?
- ხდება თუ არა პირის კომპენსაციით დაკმაყოფილება, როდესაც დადასტურდება წინასწარი პატიმრობის არალეგიტიმურობა?

3.4. საპატიმრო დაწესებულებაში გადაყვანის დროს არსებული რისკები

დაკავების ადგილიდან პოლიციის განყოფილებამდე, პატიმრობის პირველადი ადგილმდებარეობიდან სხვა დაწესებულებაში და დაწესებულებიდან სასამართლოში ტრანსპორტირება ასევე წარმოადგენს წამებისა და არასათანადო მოპყრობის მხრივ განსაკუთრებული რისკის სიტუაციებს. ანგარიშებში აღნიშნულია არასათანადო მოპყრობის შესახებ (პოლიციის) სატრანსპორტო საშუალებებში ან პირების გადაყვანის და წამების თაობაზე უკაცრიელ ადგილზე.

„აპრილში პოლიციის ოფიცრებმა ჯ. ბეიქერი (გამზიის მოქალაქე), რომლის დეპორტაციის პროცესიც შეჩერებული იყო, გადაიყვანეს ცარიელ საწყობში, ვენაში, სადაც მას დაადეს ხელბორკილები, ურტყამდნენ წიხლებს, სცემდნენ და ემუქრებოდნენ სიკვდილით დასჯის იმიტირებული აღსრულებით. მოგვიანებით პოლიციელებმა იგი გადაიყვანეს საავადმყოფოში, სადაც თქვეს, რომ დაშავდა გაქცევის მცდელობისას, საბოლოოდ კი დააბრუნეს პატიმრობის დაწესებულებაში. არც პოლიციის ოფიცრებს, არც

16 იხილეთ, მაგალითად, გაეროს წამების პრევენციის ქვევომიტეტი, მეხუთე წლიური ანგარიში, 2015 წლის 26 მარტი, CAT/C/54/2, პუნქტი 77; ან ადამიანის უფლებების ხელშეწყობისა და დაცვის ეროვნული საკონსულტაციო კომისია (CNCPPDH), ალჟირი, წარდგინდა გაეროს ადამიანის უფლებათა საბჭოს რეზოლუციისთვის 24/12, 'ადამიანის უფლებები მართლმსაჯულების, მათ შორის, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების ადმინისტრირებაში', 2014. (ფრანგულ ენაზე) www.ohchr.org/Documents/Issues/RuleOfLaw/Overincarceration/CNCPPDH_Algeria.pdf <ხელმისაწვდომია 2015 წლის 3 დეკემბერს>.

17 გაეროს წამების საწინააღმდეგო ქვევომიტეტი (SPT), მეოთხე წლიური ანგარიში, პუნქტი 52 "გადატვირთულობისა და წინასწარი პატიმრობის შესახებ", 11 თებერვალი, 2011წ.; CAT/C/46/2. ხელმისაწვდომია: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CAT%2F46%2F2&Lang=en <ხელმისაწვდომია 30 სექტემბერს, 2013>

საავადმყოფოს სამედიცინო პერსონალს არ განუცხადებიათ შემთხვევის თაობაზე. შესაბამისად, არც სისხლის სამართლებრივი გამოძიება დაწყებულა, სანამ ჯ. ბეიქერის მეუღლემ საჩივარი არ წარადგინა. სამედიცინო დოკუმენტაციაზე დაყრდნობით, ჯ. ბეიქერის თავის ქალა რამდენიმე ადგილას იყო ჩამტვრეული და მას გააჩნდა მრავლობითი დაჟეჟილობები.“

(„ამნესტი ინტერნეიშენალი“, წლიური ანგარიში ავსტრიის შესახებ, 2007).

დაკავებულთა გადაყვანის დროს შექმნილი პირობები შესაძლებელია ასევე გახდეს არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის გამო შემფოთების წარმოშობის მიზეზი. შესაძლოა, ეს მოიცავდეს გადაჭედით ტრანსპორტს, შეუსაბამო ტემპერატურასა და ვენტილაციას, ან ჰიგიენური ნორმების დაცვის ნაკლებობას. მაგალითისთვის, გაერთიანებულ სამეფოში ინსპექციაზე პასუხისმგებელმა ორგანომ განაცხადა, რომ ტრანსპორტირების დროს „მხოლოდ რამდენიმე სრულწლოვან პატიმარს ჰქონდა შესაძლებლობა ესარგებლა ე.წ. „კომფორტული შესვენებით“ ტუალეტის გამოყენებისთვის. ამის ნაცვლად, პატიმრებს სთავაზობდნენ სითხის შემწოვი გელისგან დამზადებულ ჩანთას მათ მცირე ზომის საკნებში გამოსაყენებლად, ტრანსპორტის მოძრაობის პარალელურად.“¹⁸

არსებობს მხოლოდ რამდენიმე სტანდარტი, რომელშიც მოცემულია დაკავებულთა ტრანსპორტირების დროს წამებისა და არასათანადო მოპყრობის პრევენციის გარანტიები. ხოლო ისეთი გარანტიები პოლიციის განყოფილებებში და დაკავების ცენტრებში, როგორცაა, მაგალითად, ვიდეო კამერები, ამ პერიოდისთვის, როგორც წესი, არ გამოიყენება.

„სტანდარტული მინიმალური წესები პატიმართა მოპყრობის შესახებ“ მოითხოვს, რომ ტრანსპორტირება მოხდეს სათანადო ვენტილაციისა და განათების მქონე სატრანსპორტო საშუალებით, კრძალავს „ზედმეტ ფიზიკურ სირთულეს“ და მოითხოვს ტრანსპორტირების დროს შესაბამისი გარანტიების შემუშავებას პატიმრების ნებისმიერი სახით დამცირებისგან და საზოგადოებრივი ინტერესისა და დაკვირვებისგან დაცვის მიზნით.¹⁹ პოლიციის მინივენებში აუდიო-ვიზუალური ჩანაწერები შეიძლება არასათანადო მოპყრობისგან დაცვის მნიშვნელოვანი გარანტი აღმოჩნდეს.²⁰

რა შეიძლება შეამოწმონ მონიტორინგის ორგანოებმა?

- დაკავებულები პატიმრობის პირველად დაწესებულებაში პირდაპირ და დაუყოვნებლივ გადაჰყავთ თუ არა?
- საჭიროებს თუ არა დაკავებულთა ერთი უწყების

დაქვემდებარებიდან მეორეში გადაყვანა სასამართლო ორდერს?

- კეთდება თუ არა ჩანაწერები პატიმართა გადაყვანის, მასში ჩართული სამართალდამცავების ვინაობის, გასვლისა და ადგილზე მისვლის დროების შესახებ?
- არიან თუ არა პატიმრობის დაწესებულების ხელმძღვანელები პასუხისმგებელი იმის დადასტურებაზე, რომ პატიმარი დაწესებულებაში დაზიანებების გარეშე შევიდა?
- არსებობს თუ არა რაიმე სახის სათვალთვალო ან ზედამხედველობისა და ინსპექტირების საშუალება, რომელიც გააკონტროლებს ტრანსპორტირების დროს სამართალდამცავთა ქმედებას?
- რა პირობებია ტრანსპორტირებისას? გადატვირთულია თუ არა სატრანსპორტო საშუალებები? ტრანსპორტირება გადახურებულ ან ძალიან ცივ გარემოში ხდება? რამდენი ხანი სჭირდება ტრანსპორტირებას და ხანგრძლივი ტრანსპორტირების შემთხვევაში, თუ არის ტუალეტით სარგებლობის შესაძლებლობა?

3.5. დაკავებისა და პატიმრობის დოკუმენტირების ხარვეზები

წამებისა და არასათანადო მოპყრობის თვალსაზრისით, დაუფიქსირებელი დაკავების შემთხვევები ისეთივე განსაკუთრებით მაღალი რისკის მატარებელია, როგორც იძულებითი გაუჩინარება და თვითნებური დაკავება. გარდა ამისა, როდესაც არ არსებობს ცენტრალური სარეგისტრაციო ან საქმეთა სისტემა, პასუხისმგებელი უწყებებისათვის შეუძლებელია ეფექტურად მოახდინონ წინასწარი პატიმრობის ხანგრძლივობის მონიტორინგი ან უზრუნველყონ მისი პერიოდული გადახედვა. საბუთების არაადაკვატური მენეჯმენტი, დაკარგული საბუთები და სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების უწყებების წარმომადგენელთა ცუდი კომუნიკაცია შეიძლება იმის მიმანიშნებელიც იყოს, რომ პასუხისმგებელ ორგანოებს, უბრალოდ არ გააჩნიათ ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ ვინ უნდა გათავისუფლდეს.²¹

საერთაშორისო სტანდარტები დაკავებისა და პატიმრობის შესახებ სათანადო და ზუსტი დოკუმენტაციის წარმოებაზე, ასევე მოთხოვნა დაკავებულის ოფიციალურად აღიარებულ პატიმრობის დაწესებულებაში მოთავსების შესახებ, სწორედ ამ რისკების შემცირებისკენაა მიმართული.

„გაეროს პრინციპები ნებისმიერი ფორმით დაკავებულ ან დაპატიმრებულ პირთა დაცვის შესახებ“, ასევე განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები ითვალისწინებს ზუსტი ჩანაწერის გაკეთების ვალდებულებას შემდეგ საკითხებზე: თითოეული დაკავებულის ვინაობა; დაკავების საფუძველი, დამკავებელი უწყება, დაკავების თარიღი და დრო;

18 მისი უდიდებულესობა დედოფლის ციხეების ინსპექტორატი, გაერთიანებული სამეფო, მისი უდიდებულესობა დედოფლის ციხეების ინსპექტორატის თემატური მიმოხილვა, „გადაყვანა და ბადრაგირება სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემაში“, დეკემბერი, 2014 წელი, გვ. 5.

19 „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები“, წესი 73 (2).

20 იხილეთ წამების პრევენციის ევროპული კომიტეტის (CPT) რეკომენდაცია დეპორტაციის შედარებით კონტექსტში, CPT სტანდარტები, CPT/Inf/E (2002) 1 –განახლებულია 2011 წელს, გვ. 82.

21 პუნქტი 44. www.cpt.coe.int/en/documents/eng-standards.pdf <ხელმისაწვდომია 2013 წლის 30 სექტემბერს>.

22 იხილეთ გაეროს ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისიის ანგარიში, „გადაჭარბებული პატიმრობისა და ციხეების გადატვირთულობის შედეგები ადამიანის უფლებათა დაცვის ქრილში“, 2015 წლის 10 აგვისტო, A/HRC/30/19, თავი 35.

დაკავებული პირის პატიმრობის დაწესებულებაში მიყვანის, ასევე გათავისუფლების და ნებისმიერი გადაყვანის თარიღი და დრო; სასამართლო ან სხვა ორგანოს წარმომადგენლის წინაშე პირველი წარდგომის; პროცესში ჩართული სამართალდამცავების იდენტიფიცირებისა და პატიმრობის ადგილსამყოფელის შესახებ ზუსტი ინფორმაცია; ნებისმიერი ხილული დაზიანება და არასათანადო მოპყრობის შესახებ საჩივრები.²² ასევე საჭიროა ამ ჩანაწერების თაობაზე კომუნიკაცია პატიმრობაში მყოფ პირთან ან მის სამართლებრივ წარმომადგენელთან.²³ „გაეროს საერთაშორისო კონვენცია იძულებით გაუჩინარებისგან ყველა პირის დაცვის შესახებ“ მოიცავს დამატებით მოთხოვნებს ჩანაწერების წარმოების შესახებ: თავისუფლების შეზღუდვაზე პასუხისმგებელი პირი/ორგანო; თავისუფლებააღკვეთილი პირის ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებული საკითხები; გათავისუფლების ან გადაყვანის შემთხვევაში, დანიშნულების ადგილი და გადაყვანაზე პასუხისმგებელი პირი/უწყება.²⁴

განახლებულ სტანდარტულ მინიმალურ წესებზე დაყრდნობით, აუცილებელია, ყველა დაწესებულებაში, სადაც იმყოფებიან პატიმრები, არსებობდეს პატიმრების შესახებ მონაცემების მართვის სტანდარტული სისტემა. ეს შესაძლოა წარმოადგენდეს ელექტრონულ მონაცემთა ბაზას ან რეესტრს აკინძული ჟურნალის სახით, რომელშიც გვერდები დანომრილი და ხელმოწერილია. წესები ასევე ითხოვს, უსაფრთხო აუდიტის და არასანქცირებული წვდომის, ასევე სისტემაში არსებული ნებისმიერი სახის ინფორმაციის მოდიფიცირების თავიდან აცილების უზრუნველსაყოფად, არსებობდეს გაწერილი პროცედურები.²⁵ ჩანაწერები უნდა ექვემდებარებოდეს შესაბამისი პირების/ ორგანოებისა და გარე ზედამხედველობის მიერ განხილვას.²⁶

იმისათვის, რომ თავიდან აცილებული იქნეს ამ მნიშვნელოვანი გარანტიის განხორციელებაზე ადეკვატური ზედამხედველობა, რამდენიმე განსხვავებული ჩანაწერების ნაცვლად რეკომენდებულია პატიმრობის შესახებ ერთიანი და ყოვლისმომცველი რეესტრის არსებობა.

რა შეიძლება მონიტორინგის ორგანოებმა შეამოწმონ?

- კანონმდებლობაში არსებობს თუ არა დაკავებისა და პატიმრობის შესახებ ჩანაწერის გაკეთების მოთხოვნა?
- რა სახის მონაცემების დოკუმენტირება ხდება? დაკავების საფუძველი და დრო; დაკავებული პირის სასამართლოში ან სხვა უწყებაში პირველად მიყვანის დრო; პროცესში ჩართული სამართალდამცავების იდენტიფიცირება და

ზუსტი ინფორმაცია პატიმრობის დაწესებულების ადგილმდებარეობის შესახებ; თავისუფლების შეზღუდვის ზედამხედველობაზე პასუხისმგებელი პირი/ორგანო; თავისუფლებაშეზღუდული პირის ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებული საკითხები; გათავისუფლების თარიღი და დრო; გადაყვანის თარიღი და დრო და დანიშნულების ადგილი და პასუხისმგებელი პირი/ორგანო?

- ვინ არის ამ ინფორმაციის სათანადოდ დაფიქსირებაზე პასუხისმგებელი? არსებობს ორგანო, რომელიც აწარმოებს ჩანაწერებზე ზედამხედველობას და დაკვირვებას?
- პრაქტიკაში ხორციელდება ჩანაწერების სათანადოდ წარმოება?
- რა შედეგები შეიძლება მოჰყვეს სამართალდამცავების/ციხის ადმინისტრაციის მიერ დოკუმენტაციის არასათანადოდ წარმოებას?
- არსებობს ერთიანი სრულყოფილი რეესტრი, თუ ინფორმაცია ჩანაწერების სხვადასხვა კრებულშია გაბნეული?
- სად ინახება ეს ინფორმაცია (მონაცემების ელექტრონული ბაზა ან ჩანაწერები, დანომრილი გვერდების მქონე სარეგისტრაციო წიგნაკი) და რა სახით არის იგი დაკავშირებული თავისუფლებაშეზღუდულ/აღკვეთილ პირთა საერთო ეროვნულ ბაზასთან?
- არსებობს უსაფრთხო აუდიტის შესაძლებლობა და სისტემაში არავტორიზებული შეღწევისა და მასში არსებული ნებისმიერი სახის ინფორმაციის შეცვლის საწინააღმდეგო ზომები?
- ვის აქვს რეესტრზე წვდომა? დაკავებულ/დაპატიმრებულ პირსა და მის წარმომადგენელს აქვს თუ არა ჩანაწერებზე წვდომა? არსებობს თუ არა გარე ზედამხედველობის მექანიზმები?
- სხვადასხვა დაინტერესებულ უწყებათა (პატიმრობის დაწესებულება, პროკურატურა, მაგისტრატი მოსამართლე, სასამართლო) შორის რა სახის საქმისწარმოების სისტემა არსებობს?
- რამდენ ხანს ინახება ჩანაწერები რეესტრში?

3.6. წინასწარი პატიმრობის არასათანადო პირობები

მიუსჯელი პატიმრები სასჯელადსრულების პატიმრობის დაწესებულებაში გადაყვანამდე შესაძლოა, პოლიციის დროებითი მოთავსების იზოლატორში იმყოფებოდნენ.

პოლიციის დაკავების იზოლატორში ყოფნისას პატიმარი იმყოფება იმავე ორგანოს ზედამხედველობის ქვეშ, რომელიც მათ მიერ სავარაუდოდ ჩადენილი დანაშაულის გამოძიებას აწარმოებს და რომელიც, შესაძლოა, „შედეგების ჩვენების“ წნეხის ქვეშ იმყოფებოდეს. ექვიტანილების დაკითხვა ხშირად მათი

22 მუხლი 17(3), საერთაშორისო კონვენცია იძულებით გაუჩინარებისგან ყველა პირის დაცვის შესახებ; „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები“, წესი 7.
 23 იქვე.
 24 „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები“, წესი 6
 25 პრინციპი 12, გაეროს პრინციპთა ერთობლიობა ნებისმიერი ფორმით დაკავებულ ან დაპატიმრებულ პირთა დაცვის შესახებ
 26 საერთაშორისო პაქტი სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა შესახებ, მუხლი 10; გაეროს პრინციპთა ერთობლიობა ნებისმიერი ფორმით დაკავებულ ან დაპატიმრებულ პირთა დაცვის შესახებ. პრინციპი 8; „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები“, წესი 112(1).
 „ციხის საერთაშორისო რეფორმა“ - წინასწარი პატიმრობა: რისკფაქტორების გადაწყვეტა წამებისა და არასათანადო მოპყრობის პრევენციისთვის | 6

ადვოკატის ან თავისუფალი დამკვირვებლის დაუსწრებლად ხდება, რაც სამართალდამცავებს აძლევს საშუალებას, მიმართონ ზეწოლას, მათ შორის არასათანადო მოპყრობას.

ბევრ ქვეყანაში, მიუხედავად იმისა, რომ პოლიციის განყოფილებაში არ არსებობს ადამიანის დიდი ხნით გასაჩერებლად საჭირო სათანადო აღჭურვილობა, ინფრასტრუქტურა, პერსონალი ან ბიუჯეტი, წინასწარ პატიმრობაში მყოფი პირები პოლიციის საკნებში ხანგრძლივი პერიოდით იმყოფებიან. პოლიციის საკნები იმდენად გადატვირთულია, რომ პირები შესაძლოა, გაუტოლდეს სასტიკ, არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას ან დასჯას, განსაკუთრებით კი იმ შემთხვევაში, როდესაც ექვმიტანილი პოლიციის დაკავების იზოლატორში დიდი ხნით იმყოფება.

საპატიმრო დაწესებულებაში გადაყვანის შემდეგ განსაკუთრებით შემაშფოთებელია ის, რომ სასამართლოს მოლოდინში მყოფ პატიმართა და მსჯავრდებულთა განცალკევება ხშირად არ ხდება. საერთაშორისო სამართლის თანახმად, პატიმართა ეს კატეგორიები სხვადასხვა დაწესებულებებში ან ერთი დაწესებულების სხვადასხვა დანაყოფებში უნდა იმყოფებოდნენ.²⁷

გამომდინარე იქიდან, რომ წინასწარ პატიმრობაში მყოფი პირების მიმართ მოქმედებს უდანაშაულობის პრეზუმფცია და შესაძლოა ამ ეტაპზე არც ედებოდეთ ბრალი, წინასწარი პატიმრობა თავისუფლების აღკვეთის სახეს არ უნდა ატარებდეს. განახლებულ სტანდარტულ მინიმალურ წესებში ხაზგასმულია, რომ წინასწარ გამოძიებაში მყოფი პატიმრები უდანაშაულოდ ითვლებიან და მათ შესაბამისად უნდა ეპყრობოდნენ და მათ მიმართ უნდა გამოიყენებოდეს 'სპეციალური რეჟიმი'.²⁸ ეს მოიცავს 'განცალკევებით მოთავსებას, კლიმატთან დაკავშირებული ადგილობრივი ჩვეულებების გათვალისწინებით', საკვები პროდუქტის დაწესებულების გარეთ საკუთარი ხარჯით ყიდვის შესაძლებლობას, საკუთარი ტანსაცმლის ტარების უფლებას, შესაძლებლობას, მაგრამ არა ვალდებულებას, იმუშაონ და თუმცა 'საკუთარი ხარჯით', მაგრამ საკუთარ ექიმთან მკურნალობის შესაძლებლობას.²⁹

რა შეიძლება შეამოწმონ მონიტორინგის ორგანოებმა?

- ხდება თუ არა დაკითხვების აუდიო-ვიდეო ჩაწერა?
- რა პირობებია პოლიციის დაკავების იზოლატორებში (საკნის ზომა, ვენტილაცია, საკვები, ჯანდაცვა, სუფთა ჰაერზე გასიერების შესაძლებლობა, აქტივობებზე ხელმისაწვდომობა)?
- რამდენ ხანს აჩერებენ პოლიციის განყოფილებაში პირს პატიმრობის დაწესებულებაში გადაყვანამდე?
- ხდება თუ არა ბრალდებული პირების გადაყვანა/გაჩერება სპეციფიკური ტიპის დაწესებულებებში?

- ხდება თუ არა მათი განთავსება მსჯავრდებული პატიმრებისგან განცალკევებით?
- წინასწარი პატიმრობის დროს არსებული პირობები ატარებს თუ არა თავისუფლების აღკვეთის სახეს?

3.7. გარესამყაროსთან კონტაქტის ნაკლებობა

დღეების, კვირების ან თვეების განმავლობაში პატიმრების ინკომუნიკადო მოთავსება ზრდის ძალადობის რისკს და ამცირებს მისი გამოაშკარავების შესაძლებლობას. პატიმრობაში მყოფ პირთათვის გარესამყაროსთან კავშირი, როგორც არის ნათესავებთან ან სხვა კეთილმოსურნე პირებთან შეხვედრები/პაემნები, ძალადობისგან და იძულებითი გაუჩინარებისგან დაცვის უმთავრესი გარანტიაა. ვიზიტორები იგებენ დაკავებული/დაპატიმრებული პირის მდგომარეობის შესახებ და შესაძლებლობა აქვთ, მისი სახელით ჩაერიონ.

განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები მოითხოვს, რომ დაკავებულებს ჰქონდეთ უფლება, „აუცილებელი ზედამხედველობის ქვეშ, დროის რეგულარული შუალედებით ურთიერთობა იქონიონ ოჯახთან და მეგობრებთან“ წერილობით და პაემნების საშუალებით, ან თუ ეს შესაძლებელია, ტელეკომუნიკაციის, კომუნიკაციის, ელექტრონული, ციფრული და სხვა სახის საშუალებებით.³⁰

ექიმებთან წვდომა, კონკრეტულად კი, დამოუკიდებელ ექიმებთან, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია დაზიანებების აღმოჩენისა და დოკუმენტირებისთვის, რაც ეფექტური გასაჩივრებისთვის აუცილებელ მტკიცებულებას წარმოადგენს და დაუსჯელობის პრევენციას ახდენს. ამ მიზნით, პატიმარს უნდა ჰქონდეს უფლება, მის მიერ არჩეულმა ექიმმა შეამოწმოს.³¹

„ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა ხაზი გაუსვა, „ექვმიტანილების დამოუკიდებელი ექიმის მიერ შემოწმების საჭიროებას დაკავებისთანავე, ასევე ყოველი დაკითხვის შემდეგ და მაგისტრატი მოსამართლის წინაშე წარდგომის ან გათავისუფლების წინ“.³²

უცხო ქვეყნის მოქალაქეებისთვის მათი ქვეყნის დიპლომატიურ ან საკონსულო წარმომადგენლებთან ურთიერთობის შესაძლებლობა მნიშვნელოვან გარანტიას წარმოადგენს, განსაკუთრებით იმ გარემოების გამო, რომ შეიძლება არ ქონდეთ ოჯახის წევრებთან კონტაქტი და არ იცინა ადგილობრივი ენა და არ იცნობენ სამართლებრივ სისტემას.³³

აუცილებელია, განსაკუთრებულად დეტალურად გადაისინჯოს ის დებულებები, რომლებიც უშვებს ნათესავების დაგვიანებით შეტყობინებას, ასევე ის სამართლებრივი თუ პრაქტიკული ბარიერები, რომლებიც ხელს უშლის პატიმრის კონტაქტს გარესამყაროსთან.

27 „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები“, წესი 111.
 28 „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები“, წესი 112 - 118.
 29 „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები“, წესი 58.
 30 განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები, წესი 118 ადგენს, რომ 'ბრალდებულ პატიმრებს უფლება უნდა მიეცეთ, რათა ციხეში ყოფნის პერიოდში ისარგებლონ საკუთარი ექიმის ან სტომატოლოგის მომსახურებით იმ შემთხვევაში, როდესაც მათი ასეთი მოთხოვნა გამართლებულია და თუ მათ შეუძლიათ დაფარონ ამ მომსახურებასთან დაკავშირებული ხარჯები'.
 31 გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტი, დასკვნითი დებულებები შვეიცარიის შესახებ, 1996 წელი, CCPR/C/79 დანართი 70
 32 „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები“, წესი 62.
 33 მუხლი 14 (38), საერთაშორისო პაქტი სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა შესახებ (ICCPR), „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები“, წესი 120 (1) და 61 (4).

რა შეიძლება შეამოწმონ მონიტორინგის ორგანოებმა?

- არსებობს თუ არა კანონმდებლობაში მოთხოვნა, დაკავების ფაქტი ოჯახის წევრებს ან სამართლებრივ წარმომადგენელს ეცნობოთ?
- ვინ არის შეტყობინებაზე პასუხისმგებელი და დაკავებიდან რამდენ ხანში?
- როდის და როგორ შეუძლიათ წინასწარ პატიმრობაში მყოფ პატიმრებს, დაუკავშირდნენ ოჯახის წევრებს/ადვოკატს? პატიმართათვის ამ უფლების გამოყენება ფასიანია?
- აქვთ თუ არა დამოუკიდებელ ექიმებს პატიმრობის დაწესებულებებში წვდომა?
- უცხო ქვეყნის მოქალაქეებს მიეწოდებათ ინფორმაცია და აქვთ შესაძლებლობა დაუკავშირდნენ მათი ქვეყნის დიპლომატიურ ან საკონსულო წარმომადგენლობას?

3.8. სამართლებრივი წარმომადგენლის ხელმისაწვდომობის პრობლემა

ადვოკატთან წვდომა წარმოადგენს ძირითად გარანტს არა მხოლოდ სამართლიანი სასამართლოსთვის, არამედ წამებისა და არასათანადო მოპყრობის პრევენციისთვისაც. თუმცა, იმისათვის, რომ ეს გარანტი ეფექტური იყოს, წინასწარ პატიმრობაში მყოფ პირებს უნდა ჰქონდეთ საკუთარ არჩეულ იურიდიულ მრჩეველთან კომუნიკაციის საშუალება³⁴ – დაყოვნების, ინფორმაციის გადინების და ცენზურის გარეშე, სრული კონფიდენციალობის დაცვით.³⁵ თუ უსაფრთხოების თვალსაზრისით აუცილებელია თანამშრომელთა დასწრება, კონსულტაციები შესაძლოა, მიმდინარეობდეს ციხის თანამშრომელთა მხედველობის არეში, მაგრამ არა სმენის ფარგლებში.³⁶

გარდა ამისა, დაკავებულთა წვდომა სამართლებრივ დოკუმენტაციასთან და უფლება თავად ინახავდნენ მას, რომელიც მოითხოვება „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესების“ 53-ე წესით, მნიშვნელოვანი ელემენტია დაცვის საშუალებაზე წვდომისთვის.³⁷ „განახლებულ სტანდარტულ მინიმალურ წესებში“ ასევე მოითხოვება, რომ ბრალდებული პირი, მოთხოვნისთანავე უზრუნველყოფილი იქნას საწერი საშუალებებით, რათა მას საშუალება ჰქონდეს მოამზადოს დაცვისთვის საჭირო დოკუმენტაცია, მათ შორის კონფიდენციალური მითითებები სამართლებრივი მრჩეველისთვის ან იურიდიული დახმარების მიმწოდებლისთვის.³⁸

იურიდიული მრჩეველის გარდა, წინასწარ პატიმრობაში მყოფ პირებს ასევე უნდა ჰქონდეთ წვდომა სამართლებრივ წარმომადგენელზე, რათა წამებისა და არასათანადო

მოპყრობის, ან საპატიმროში გარანტიებისთვის შეუსაბამო პირობების შემთხვევაში, ეფექტურად გამოიყენონ გასაჩივრებისა და აპელაციის უფლება.³⁹ იურიდიულ მრჩეველთან ხელმისაწვდომობისთვის დაკავებულს ან მის ადვოკატს არ უნდა მოეთხოვებოდეთ კონსულტაციის მიზეზის გამხელა, ვინაიდან ეს შელახავს ამ სამართლებრივი დაცვის გარანტიას.

რა შეიძლება შეამოწმონ მონიტორინგის ორგანოებმა?

- წინასწარ პატიმრობაში მყოფ პატიმრებს ეცნობებათ თუ არა მათი უფლების შესახებ, იქონიონ კონტაქტი იურიდიულ მრჩეველთან? რომელ ენაზე და რა სახით?
- კანონის თანახმად, რა მაქსიმალურ ვადაში უნდა იყოს უზრუნველყოფილი დაკავებულის იურიდიულ მრჩეველთან კონტაქტი? ხდება ამ ვადის პრაქტიკაში დაცვა?
- რა დროა საჭირო პატიმრობაში მყოფი პირის მიერ თავის იურიდიულ მრჩეველთან შეხვედრის მოთხოვნისა და დაკმაყოფილებამდე?
- იურიდიულ მრჩეველთან შეხვედრა მიმდინარეობს თუ არა ინფორმაციის გაუზიარებლობის და ცენზურის გარეშე, სრული კონფიდენციალობის დაცვით?
- აქვთ თუ არა წინასწარ პატიმრობაში მყოფ პატიმარსა და მის სამართლებრივ წარმომადგენელს წვდომა ყველა საჭირო დოკუმენტზე? რამდენად ხდება ამ უფლების პრაქტიკაში განხორციელება?
- შეუძლია თუ არა წინასწარ პატიმრობაში მყოფ პატიმარს იქონიოს სამართლებრივი დოკუმენტაცია საკანში ან ისეთ ადგილას, სადაც ექნება მასზე წვდომა?
- სჭირდებათ თუ არა პატიმრებს სამართლებრივ წარმომადგენელთან შეხვედრის მიზეზის გამხელა?

3.9. უფასო იურიდიული დახმარების ხელმისაწვდომობის პრობლემა

სამართლებრივი სისტემების უმრავლესობა იმდენად რთულია, რომ დაკავებულებს არ შეუძლიათ, წარმოადგინონ საკუთარი თავი და ღარიბი და მარგინალიზებული სოციალური ფენის წარმომადგენელი პატიმრები ადვოკატის აყვანასაც ვერ ახერხებენ. უფასო იურიდიული დახმარების ხელმისაწვდომობა მათთვის წინაპირობაა იმისათვის, რომ ყავდეთ სამართლებრივი წარმომადგენელი .

უფასო იურიდიული დახმარების სისტემა⁴⁰ უნდა

35 პრინციპი 22, გაეროს ძირითადი პრინციპები ადვოკატთა როლის შესახებ, „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები“, წესი 120 (1) და 61 (4).

36 „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები“, წესი 120 (1) და 61 (4).

37 გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტი, ზოგადი კომენტარი 3, მე-14 მუხლის შესახებ; „ციხის ევროპული წესები“, წესი 23(6).

38 „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები“, წესი 120 (2).

39 „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები“, წესი 61.

40 ქვეყნები უფასო იურიდიული დახმარების სხვადასხვა მოდელს იყენებენ. ეს შესაძლოა მოიცავდეს საზოგადოებრივ დამცველებს, კერძო ადვოკატებს, ადვოკატებს კონტრაქტით, პრო ბონო პროგრამებს, ადვოკატთა ასოციაციებს, პარალელურებსა და სხვ.

არსებობდეს,⁴¹ იყოს ხელმისაწვდომი და ეფექტური.⁴² „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესების“ მიხედვით, თუ ბრალდებულს თავად არ ჰყავს შერჩეული იურიდიული მრჩეველი, მას უფლება აქვს დაენიშნოს სამართლებრივი მრჩეველი ნებისმიერ შემთხვევაში, „როცა ამას მოითხოვს მართლმსაჯულების ინტერესები და ეს უფასოდ განხორციელდეს“, თუ ბრალდებულს არ გააჩნია შესაძლებლობა, ანაზღაურება გადაუხადოს იურიდიულ მრჩეველს.⁴³

იურიდიული მრჩეველის ხელმისაწვდომობა ითვალისწინებს იმას, რომ პირველ რიგში, ბრალდებულს ქონდეს ინფორმაცია იურიდიული დახმარების არსებული სისტემის შესახებ. „განახლებულ სტანდარტულ მინიმალურ წესებზე“ დაყრდნობით, დაწესებულებაში მიღებისას, ნებისმიერ პატიმარს დაუყოვნებლივ უნდა მიეწოდოს ინფორმაცია მისი უფლებების, მათ შორის სამართლებრივ დახმარებაზე წვდომასთან დაკავშირებით, მათ შორის უფასო იურიდიული დახმარების შესახებ. აუცილებელია, ეს ინფორმაცია ხელმისაწვდომი იყოს ციხის კონტიგენტს შორის „ყველაზე ხშირად გამოყენებულ ენებზე“. იმ შემთხვევაში, თუ პატიმარს არ ესმის არც ერთი ამ ენათაგანი, საჭიროა თარჯიმნის მომსახურების უზრუნველყოფა. წერა-კითხვის უცოდინარი პატიმრის შემთხვევაში, მისთვის ინფორმაციის მიწოდება უნდა მოხდეს ზეპირსიტყვიერად, ხოლო სენსორული შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პატიმრების შემთხვევაში - მათი საჭიროებების გათვალისწინებით.⁴⁴

იმისათვის, რომ იურიდიული დახმარება იყოს ხელმისაწვდომი, დაკავებულს უნდა მიეცეს „ადეკვატური შესაძლებლობა და დრო, შეხვედეს, იქონიოს კონტაქტი და კონსულტაციები მისივე შერჩეულ სამართლებრივ მრჩეველთან ან უფასო იურიდიული დახმარების მიმწოდებელთან ყოველგვარი გაჭიანურების, ჩარევის ან ცენზურის გარეშე და კონფიდენციალობის დაცვით, ნებისმიერ სამართლებრივ საკითხზე, არსებული ადგილობრივი კანონმდებლობის შესაბამისად“.

გარდა ამისა, უფასო იურიდიული დახმარების ეფექტურობისთვის საჭიროა, არსებობდეს იურიდიული დახმარების მიღებაზე უარის გასაჩივრების შესაძლებლობა.⁴⁵ „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესების“ მიხედვით, სამართლებრივი მრჩეველის წვდომაზე უარი დაუყოვნებლივ უნდა დაექვემდებაროს დამოუკიდებელ განხილვას.⁴⁶

იმ შემთხვევაში, როდესაც პატიმარი არ ლაპარაკობს ადგილობრივ ენაზე, ციხის ადმინისტრაცია ვალდებულია, უზრუნველყოს დამოუკიდებელი და

კომპეტენტური თარჯიმნის მომსახურება.⁴⁷

რა შეიძლება შეამოწმონ მონიტორინგის ორგანიზაციებმა?

- ეცნობებათ წინასწარ პატიმრობაში მყოფბრალდებულ პირებს მათი უფლების შესახებ, მიმართონ იურიდიული დახმარების მიღების თხოვნით? როდის, როგორ და ვის მიერ ხდება ამ ინფორმაციის მიწოდება?
- რომელი პროცედურებისთვის არის უფასო იურიდიული დახმარების მიღება შესაძლებელი და რა პირობებია ამისთვის საჭირო? მოიცავს უფასო იურიდიული დახმარება: წამებისა და არასათანადო მოპყრობის შესახებ საჩივარს; ისეთი პატიმრობის პირობებისა და მოპყრობის წინააღმდეგ საჩივარს, რომელიც არღვევს ადგილობრივ/საერთაშორისო სტანდარტებს; არასაპატიმრო ალტერნატივების (მაგ.: გირაო) მოთხოვნას ან შუამდგომლობას?
- არსებობს უფასო იურიდიული დახმარების სერვისი და პრაქტიკაშიც ხელმისაწვდომია?
- რა დროა საჭირო წინასწარ პატიმრობაში მყოფი პირის მიერ უფასო იურიდიული დახმარების მოთხოვნიდან მის დაკმაყოფილებამდე?
- რა პროცესულ ტრენინგებს გადიან უფასო იურიდიული დახმარების მიმწოდებლები? როგორია მათი ეთიკის კოდექსი? არიან ისინი დამოუკიდებლები?
- როგორ ხდება შემოსავლის ოდენობის შემოწმება უფასო იურიდიული დახმარების პროგრამისთვის დასაშვებობის გასარკვევად და რაზეა ის დაფუძნებული? კრიტერიუმები ახდენს თუ არა გარკვეული ჯგუფების დისკრიმინაციას (მაგ., სქესის ან სოციალური სტატუსის მიხედვით)?
- არსებობს თუ არა უფასო იურიდიული დახმარების გაწევის და მის მიწოდებაზე უარის თქმის რიცხოვნობის სტატისტიკა?
- არსებობს თუ არა უფასო იურიდიული დახმარების გაწევაზე უარის გასაჩივრების შესაძლებლობა?

3.10. დისკრიმინაცია გარკვეული ჯგუფების მიმართ

პატიმართა გარკვეული ნაწილი პატიმრობის შეფარდების მაღალი რისკის ქვეშ იმყოფება, სისხლის სამართლის სისტემაში არსებული დისკრიმინაციის გამო.

მაგალითად, აბორიგენი მოსახლეობა, რასობრივი და ეთნიკური უმცირესობები, როგორც წესი, დიდი რაოდენობით არიან წარმოდგენილი წინასწარ

41 მუხლი 14, საერთაშორისო პაქტი სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა შესახებ (ICCPR) (3) (d); (...) ჰყავდეს მისთვის დანიშნული დამცველი ყველა შემთხვევაში, როცა მართლმსაჯულების ინტერესები ამას მოითხოვს, რაც შემთხვევებში უსასყიდლოდ, როცა არა აქვს დამცველის ასანაზღაურებლად საკმარისი სახსრები.

42 „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები“, წესი 61(3), პრინციპი 2, გაეროს სისხლის სამართლის სისტემებში იურიდიული დახმარების ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფის პრინციპები და სახელმძღვანელო მითითებები (სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ ისეთი უფასო იურიდიული დახმარების სისტემის არსებობა, რომელიც არის ხელმისაწვდომი, ეფექტური, მდგრადი და საიმედო“; პრინციპი 12, (უზრუნველყონ, რომ „უფასო იურიდიული დახმარების სერვისის მიმწოდებლებმა თავისი საქმე განხორციელონ ეფექტურად“); პრინციპი 7, (უზრუნველყოფს სწრაფ და ეფექტურ უფასო იურიდიულ დახმარებას „სისხლის სამართლის პროცესის ყველა ეტაპზე“ და პატიმრობაში მყოფი პირებისთვის უფასო იურიდიული დახმარების სერვისის მიმწოდებლებთან დაუბრკოლებელ წვდომას“.

43 „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები“, წესი 119 (1).

44 „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები“, წესი 54 (ბ) და 55.

45 პრინციპი 9 (სამართლებრივი დაცვის საშუალებები და გარანტიები), გაეროს სისხლის სამართლის სისტემებში იურიდიული დახმარების ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფის პრინციპები და სახელმძღვანელო მითითებები, 2012წ.

46 „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები“, წესი 119 (1).

47 „განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები“, წესი 61 (2).

პატიმრობაში. მიიჩნევა, რომ უცხო ქვეყნის მოქალაქეების შემთხვევაში გაქცევის და კრიმინალიზებული მიგრაციის მაღალი რისკია.

„იქ, სადაც წინასწარი პატიმრობა, საბოლოო ჯამში, უკავშირდება გირაოს, სიღარიბე და სოციალური მარგინალიზაცია არაპროპორციულად ახდენს გავლენას შერჩეული პირების სასამართლო პროცესის დროს გათავისუფლების პერსპექტივაზე. გირაოს შეფარდებისას სასამართლო გადაწყვეტილებას, გაათავისუფლოს თუ არა ბრალდებული, იღებს მისი „საზოგადოებრივი წონის“ გათვალისწინებითაც. ადამიანები, რომელთაც აქვთ სტაბილური საცხოვრებელი, სამუშაო ადგილი და ფინანსური სიტუაცია, ან შეუძლიათ დეპოზიტის სახით ნაღდი ფულის გადახდა, ან სასამართლოში გამოცხადების გარანტიად ობლიგაციის გაცემა, ითვლებიან მყარი მდგომარეობის მქონე პირებად. ხშირად ამ კრიტერიუმების დაკმაყოფილება მწელია უსახლკაროთათვის, ნარკომომხმარებლებისთვის, (...ან) ქრონიკულად უმუშევარი ადამიანებისთვის (...), შესაბამისად, ისინი სასამართლომდე წინასწარ პატიმრობაში ხვდებიან, მაშინ როდესაც სოციალურად უფრო წარმატებული პირები დაცვისთვის თავისუფლებაზე მყოფნი ემზადებიან.“

(გეროს სამუშაო ჯგუფი თვითნებური დაკავების საკითხებზე)⁴⁸.

ქალები პატიმრობაში ხშირად ხვდებიან გენდერ-სპეციფიკური ალტერნატივების ნაკლებობის გამო, რაც, თავის მხრივ, აფერხებს არასაპატიმრო ზომების თანასწორ ხელმისაწვდომობას და ქალებს პატიმრობისადმი უფრო მოწყვლადს ხდის. როგორც წესი, პატიმრობის შეფარდების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას მამაკაცებისთვის და ქალებისთვის ერთი და იგივე კრიტერიუმები გამოიყენება. მაშინაც კი, როდესაც არსებობს წინასწარი პატიმრობის ალტერნატიული, არასაპატიმრო ღონისძიებები, ისინიც, როგორც წესი, არ არის გენდერ-სპეციფიკური. მაგალითად, როდესაც გირაოს პირობა მოითხოვს რეგულარულ გამოცხადებას, ტრანსპორტი შესაბამის პოლიციის განყოფილებამდე ან სასამართლომდე პრაქტიკულად და ფინანსურად ხელმისაწვდომი უნდა იყოს ქალებისთვის და არ უნდა აფერხებდეს მათი ოჯახზე ზრუნვის ვალდებულების შესრულებას.

რა შეიძლება შეამოწმონ მონიტორინგის ორგანიზებმა?

- ხელმისაწვდომია თუ არა დეტალურად ჩაშლილი სტატისტიკა (სქესი, ეროვნება და ა.შ.) გირაოსა და სხვა ალტერნატივებთან შედარებით პატიმრობის დისკრიმინაციული გამოყენების შესაფასებლად?
- ითვალისწინებს თუ არა პატიმრობის ალტერნატიული არასაპატიმრო სასჯელები და ღონისძიებები გენდერ-სენსიტიურ და ასაკის

- შესაფერის მიდგომებს?
- რამდენია გირაოსთვის განსაზღვრული საგარანტიო თანხა და როგორ გამოითვლება ის? თავდების ღირებულება სავარაუდო დანაშაულის სიმძიმის პროპორციულია? ხდება თუ არა სოციალური სტატუსის ნიშნით (სიმდიდრე) დისკრიმინაციის თავის არიდება?
- რა ალტერნატივები არსებობს ბავშვებისთვის (18 წლამდე)? არის თუ არა ეს ალტერნატივები ასაკზე მორგებული და ვინ არის ჩართული გადაწყვეტილების მიღების პროცესში?

3.11. კორუფციის წინააღმდეგ არასათანადო გარანტიები

სისხლის სამართლის პროცესში წინასწარი პატიმრობის პერიოდი განსაკუთრებით ხელსაყრელია კორუფციისთვის, ვინაიდან სისხლის სამართლებრივი პროცედურების ამ ეტაპზე ზედამხედველობა ნაკლებია და სამართალდამცავთა და დაკავებულთა შორის ძალთა განსაკუთრებული დისბალანსია.

„კორუმპირებული და გაუმართავი სისხლის სამართლის სისტემა იმ დაკავებულთა წამებისა და არასათანადო მოპყრობის ძირითადი მიზეზია, რომელთა შორის ბევრი იძულებითი აღიარების საფუძველზე წლობით იმყოფება წინასწარ პატიმრობაში, ხშირად კი იმდენ ხანს, რომ შესაძლოა, გადააჭარბოს სავარაუდო საპატიმრო სასჯელის ხანგრძლივობასაც.“

(წამების საკითხებზე სპეციალური მომხსენებელი)⁴⁹

ბევრ ქვეყანაში, დაკავება თუ თავისუფლება დამოკიდებულია პირის შესაძლებლობაზე, გადაიხადოს ქრთამი. წვდომა ისეთ უფლებებზე, როგორც არის დაკავების შესახებ ოჯახისთვის შეტყობინება ან ადვოკატთან კომუნიკაცია, შესაძლოა, ასევე ქრთამზე იყოს დამოკიდებული. ეს რისკი კიდევ უფრო იზრდება მაშინ, როდესაც დაკავებისა და პატიმრობის დაუყოვნებლივ და ზუსტად დაფიქსირება არ ხდება.

მაგალითი: ინდონეზია

აბდული 22 წლის იყო, როდესაც 2008 წელს მარიხუანას შეძენისთვის დააკავეს და დააპატიმრეს. იგი გააშიშვლეს და დაუწყეს ცემა, ეუბნებოდნენ რა, რომ გაჩერდებოდნენ (...) თუ ის მათ \$1,000-ს გადაუხდიდა. მომდევნო 50 დღის განმავლობაში იგი პატიმრობაში ბრალდების გარეშე იმყოფებოდა, რა დროსაც \$10,000-ის სანაცვლოდ გათავისუფლებას სთავაზობდნენ. აბდულის დედას პოლიციისთვის \$500-ის გადახდა დასჭირდა, რათა მისი შვილისთვის ბრალი არ დაემძიმებინათ. ამის შემდეგ, სასჯელის შემცირების შესახებ თხოვნის დაკმაყოფილებისთვის მას პროკურორისთვის \$2,000-ის გადახდა მოუწია. ასევე მან სასამართლო ხელისუფალთ 200\$ გადაუხადა, რათა მის შვილს მოსამართლესთან შეხვედრის შესაძლებლობა მისცემოდა.⁵⁰

48 გეროს სამუშაო ჯგუფი თვითნებური დაკავების საკითხებზე, 12 დეკემბერი, 2005 წ., UN-Doc.E/CN.4/2006/7, პუნქტი 66.
 49 მანფრედ ნოვაკის, წამების საკითხებზე სპეციალური მომხსენებლის განცხადება დანაშაულის პრევენციისა და სისხლის სამართლის კომიტეტის მე-18 სესიაზე, ვენა. <http://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/un-human-rights-rapporteur-denounces-torture.html> <ხელმისაწვდომია 30 სექტემბერს, 2013>
 50 „და საზოგადოების სამართლებრივი ინიციატივა“, „წინა სასამართლო სამართლის გლობალური კამპანიის ფაქტების ფურცელი წინასწარ პატიმრობისა და კორუფციის შესახებ“.
 „ციხის საერთაშორისო რეფორმა“ - წინასწარი პატიმრობა: რისკფაქტორების გადაწყვეტა წამებისა და არასათანადო მოპყრობის პრევენციისთვის | 10

რა შეიძლება შეამოწმონ მონიტორინგის ორგანოებმა?

- რა გარანტიები არსებობს პოლიციის ოფიცრების, ციხის თანამშრომლებისა და ციხის ადმინისტრაციის მხრიდან კორუფციის პრევენციისთვის?
- რა შედეგები მოჰყვება სამართალდამცავთა მხრიდან პატიმრის უფლებების შეზღუდვას მისგან ან მისი ოჯახისგან ქრთამის გამოძალვის მიზნით?
- ხელფასებისა და ანაზღაურების არსებული სისტემა იძლევა იმის საფუძველს, რომ ოფიცრებმა ქრთამი აიღონ?
- უწყვეტ თუ არა დაკავებულებს თანხის გადახდა ისეთ მომსახურებებში, რომლებიც წესით უფასოდ უნდა იყოს უზრუნველყოფილი (მაგ.: ჯანდაცვა)?
- არსებობს თუ არა დაკავებულებს შორის პრივილეგიების რაიმე არაოფიციალური სისტემა?
- უწყვეტ თუ არა მოწყვლად ჯგუფებს ან პირებს გარკვეული მომსახურებების მისაღებად თანხის გადახდა, თუ, ისინი დანარჩენ პატიმრებთან თანაბარ პირობებში იმყოფებიან?

4. რისი გაკეთება შეუძლიათ მონიტორინგის ორგანოებს?

მონიტორინგის ორგანოებმა უნდა გაათვითცნობიერონ მათი მანდატის პირდაპირი შესაბამისობა წინასწარ პატიმრობასთან დაკავშირებულ პრობლემურ

საკითხებთან. ისინი უნდა ცდილობდნენ, გამოავლინონ და გამოასწორონ სისტემური ნაკლოვანებები, რომლებიც ხელს უწყობს წინასწარი პატიმრობის გადაჭარბებულ და ხანგრძლივ გამოყენებას და შესაბამისად, წამებასა და არასათანადო მოპყრობას.

წინასწარ პატიმრობაში მყოფ პირთა რაოდენობის მაღალი მაჩვენებლის მქონე ქვეყნებში მონიტორინგის ორგანოებმა შესაძლოა, ჩაატარონ სიღრმისეული შეფასება და მოამზადონ თემატური ანგარიში.

წინასწარ პატიმრობასთან დაკავშირებული სხვადასხვა რისკფაქტორი შესაძლოა დაკავშირებული იყოს მოცემულ ქვეყანაში სისხლის სამართლის სისტემის უფრო ფართო ადმინისტრირებასთან და, ციხის ადმინისტრაციის, ციხის თანამშრომლებისა და ციხეებზე პასუხისმგებელი სამინისტროების გარდა, სხვა დაინტერესებულ პირებთანაც. ვინაიდან პატიმრებთან ინტერვიუები ინფორმაციის მნიშვნელოვან წყაროს წარმოადგენს, წინასწარი პატიმრობის შეფასება მოითხოვს ინფორმაციის მრავალი წყაროდან მოპოვებას, რომელთა შორის ზოგიერთი შეიძლება იყოს ისეთი, რომლებთანაც მონიტორები ტრადიციულად არ ატარებენ გეგმიურ გასაუბრებას. ეს შეიძლება იყოს იუსტიციის სამინისტრო, პროკურორები, მაგისტრები, ადვოკატთა ასოციაციები, უფასო იურიდიული დახმარების სერვისის მიმწოდებლები, პოლიციის ოფიცრთა ან ციხის ზედამხედველთა პროფესიული კავშირები.

„ციხის საერთაშორისო რეფორმა“ და „წამების პრევენციის ასოციაცია“ (APT) მადლობას უხდის ანდრეა ჰუმბერს ამ დოკუმენტის შემუშავებისთვის.

წინამდებარე დოკუმენტი შეიქმნა ორგანიზაცია „ციხის საერთაშორისო რეფორმის“ პროექტის - „ინსტიტუციური გაძლიერება და სამოქალაქო საზოგადოების განვითარება დსთ-ს 9 ქვეყანაში წამების აღმოფხვრის მიზნით“ - ფარგლებში, „წამების პრევენციის ასოციაციასთან“ პარტნიორობით და ევროკავშირის ფინანსური მხარდაჭერით „ევროპული ინსტრუმენტის დემოკრატიისა და ადამიანის უფლებებისთვის“ (EIDHR) ფარგლებში.

მეორე გამოცემა ©ციხის საერთაშორისო რეფორმა 2015. პირველად გამოიცა 2013 წელს.

ფაქტების ფურცელი წარმოადგენს PRI/APT-ს დაკავების მონიტორინგის ინსტრუმენტის შემადგენელ ნაწილს, რომლის მიზანია, მონიტორინგის ორგანოებისთვის, მათ შორის პრევენციის ეროვნული მექანიზმებისთვის უზრუნველყოს ანალიზი და პრაქტიკული სახელმძღვანელო მითითებები, პოლიციის განყოფილებებსა და ციხეებში ვიზიტის დროს მათი პრევენციული მანდატის მაქსიმალურად ეფექტურად გამოყენებისთვის. ამ ინსტრუმენტის ყველა რესურსი ასევე ხელმისაწვდომია მისამართებზე: www.penalreform.org და www.apr.ch

ნებადართულია მოცემული პუბლიკაციის მიმოხილვა, ციტირება, მისი მთლიანი ან ნაწილობრივი რეპროდუცირება ან თარგმნა. დაუშვებელია მოცემული პუბლიკაციის რეპროდუცირება და გავრცელება კომერციული მიზნებით. წინამდებარე დოკუმენტში ნებისმიერი ცვლილება წინასწარ უნდა იყოს შეთანხმებული ორგანიზაცია „ციხის საერთაშორისო რეფორმასთან“. დოკუმენტის გამოცემის და გავრცელების შემთხვევაში, მითითებული უნდა იყოს, რომ იგი ორგანიზაცია „ციხის საერთაშორისო რეფორმის“ მხარდაჭერით მომზადდა. ზემოხსენებულ საკითხებთან დაკავშირებით შეგიძლიათ მიმართოთ: publications@penalreform.org.

დოკუმენტის განახლება და ხელახალი გამოცემა 2015 წელს განახლებული გაეროს „პატიმართა მოპყრობის სტანდარტული მინიმალური წესების“ („მანდელას წესები“) ასახვით შესაძლებელი გახდა გაერთიანებული სამეფოს მთავრობის ფინანსური მხარდაჭერით.

დოკუმენტის შინაარსზე სრულად პასუხისმგებელია „ციხის საერთაშორისო რეფორმა“ და იგი არცერთ ვითარებაში არ შეიძლება ჩაითვალოს ევროკავშირის ან ბრიტანეთის მთავრობის პოზიციის გამომხატველად.

ციხის საერთაშორისო რეფორმა (PRI) წარმოადგენს დამოუკიდებელ არასამთავრობო ორგანიზაციას, რომელიც შეიშუშავებს და ხელს უწყობს სისხლის სამართლის პრობლემებზე სამართლიან, ეფექტურ და პროპორციულ რეაგირებას მთელი მსოფლიოს მასშტაბით.
ჩვენი მიზანია ხელი შევუწყოთ პატიმრობის ალტერნატივებს, რომელიც ითვალისწინებს დამნაშავეთა რეინტეგრაციას და დამნაშავეთა სამართლიან და ჰუმანურ მოპყრობას. ჩვენ ვაწარმოებთ კამპანიას წამებისა და სიკვდილით დასჯის წინააღმდეგ, ასევე ვმუშაობთ, კანონთან კონფლიქტში მყოფი ბავშვებისა და ქალების საკითხებზე სათანადო და სამართლიანი რეაგირების უზრუნველსაყოფად.
ამჟამად ჩვენ გვაქვს პროგრამები ახლო აღმოსავლეთსა და აფრიკაში, აღმოსავლეთ ევროპაში, ცენტრალურ აზიასა და სამხრეთ კავკასიაში, ასევე ვმუშაობთ პარტნიორობებთან სამხრეთ აზიაში.
ჩვენი ყოველთვიური განახლებების მისაღებად, დარეგისტრირდით ვებ-გვერდზე: www.penalreform.org/keep-informed.

ციხის საერთაშორისო რეფორმა
1 Ardleigh Road
ლონდონი N1 4HS
გაერთიანებული სამეფო
ტელეფონი: **+44 (0)20 7923 0946**
ელ-ფოსტა: info@penalreform.org
ვებ-გვერდი: www.penalreform.org
თვითური: [@PenalReformInt](https://twitter.com/PenalReformInt)

წამების პრევენციის ასოციაცია
POBox 137
CH-1211 ქენევა 19
შვეიცარია
ტელეფონი: +41 (22)919 21 70
ელ-ფოსტა: apt@apt.ch
ვებ-გვერდი: www.apt.ch
თვითური: [@apt_geneva](https://twitter.com/apt_geneva)